

Jiří Kejř,

Posudek o disertační práci:

Vojtěch Vaněk,

Oltářní fundace kutnohorských měšťanů v předhusitské době

Již zběžný první pohled na bohatě dokumentovaný spis ukazuje, s jakou péčí a snahou o přesnost autor usiloval o dosažení přesvědčivého výsledku. Jeho zájem o dějiny města Kutné Hory v předhusitské době je dán zřejmě jeho povoláním archiváře, ale nelze v něm nevidět sni osobní zaujetí při studiu a snahu rozšířit znalosti o církevních poměrech ve městě i o jeho členitém vztahu k bližšímu okolí a církevním institucím.

Je třeba zdůraznit, že autor založil svou práci na pečlivém studiu pramenů, především listinných, a patrně dosáhl jejich bezmezerovitého využití pro své vývody. Vše nasvědčuje, že lze sotva za současných znalostí jakkoli doplnit jeho údaje o oltářních fundacích v kutnohorských chrámech, že věnoval snaze o úplnost svého pramenného základu značný čas i svou veškerou erudici a že mohl proto předložit odbornému čtenáři pozoruhodné výsledky.

Jeho východiskem je zkoumání obecných zásad při zakládání oltářních fundací, jak se rozvíjely ve středověkém církevním životě a jak se dají zjistit v Čechách v předhusitské době. Při tom podává přehled dosavadního bádání, kdy se opírá o širokou literaturu a edice pramenů, které nejsou snadno u nás dosažitelné, a dokazuje tak i svou heuristickou píli. Věnuje svou pozornost veškerému dějepisectví, které se zabývalo od nejstarších dob až do nejnověji vydaných studií dějinami města Kutné Hory, které je hlavním předmětem jeho odborného zájmu, a zabývá se i poměrem města k sedleckému klášteru, jehož oprávnění ke kutnohorským církevním institucím vedla někdy i k vyhoceným sporům.

Poté přechází ke zjištění pramenné základny, jež je pro jeho thema k dispozici, probírá zjistitelné doklady v kutnohorských písemných památkách a zvláště pečlivě hledá doklady v úředních knihách pražské arcidiecéze, mezi nimiž mají značnou cenu Libri erectionum, které jsou srovnávány s listinami zjištěnými v městském archivu. Nakonec jsou zevrubně probrány testamenty měšťanů, v nichž se prokazuje jejich zájem o dotování církevních institucí. Autor neopomíná v celé práci výklady, proč byly dotace církvi poskytovány a jaké byly pohnutky jejich fundátorů.

Další soubor jeho poznatků se týkal postupného vzniku a utváření osídlení a pozvolného vytvoření města Kutné Hory, věnoval se vývoji církevní

organizace a složitému střetání s farními úřady v okolních místech a jejich právními nároky na kutnohorské majetkové hodnoty. Všude proniká vliv sedleckého kláštera, kdy stále bohatou studnicí zpráv je dílo Jaromíra Čelakovského o klášteře sedleckém z r. 1916. Ukazuje se také, že pravomoci kláštera postupně také slábly, a to již před tím, než klášter utrpěl velké škody za husitské revoluce. Posuzovatel s velkým uspokojením může konstatovat, že jeho kdysi v jiné souvislosti podniknutý pokus o stručný nástin kutnohorských dějin, byl nyní podstatně doplněn, a že autorovy vývody překonávají veškeré dosavadní práce.

Těmito, dovoleno budiž říci, úvodními kapitolami si autor připravil půdu pro detailní probrání veškerých oltářních fundací ve městě. Všechny kostely i kaple jsou pečlivě charakterizovány svou polohou ve městě nebo i mimo okruh městských hradeb, účelem svého založení i způsobem, jakým byly získávány fundace a kdo byli dárci, kdy mu patrně neunikl žádný ze zjištěných údajů. Tím však jeho zájem nekončí. Připojeny jsou velmi instruktivní charakteristiky fundátorů, jejich společenského postavení a míst ve správě města a různých zájmů o vliv v církevní organizaci. Ukazuje se, jak i zdánlivě vymezené thema oltářních fundací může podat plastický obraz o skladbě společnosti horního města, jak jiný byl nejen majetkový, nýbrž i obecný přístup různých vrstev obyvatelstva k církevnímu obohacení. Je tedy práce Vojtěcha Vaňka i vážným příspěvkem k sociální skladbě velkého a bohatého středověkého velkoměsta i k jeho náboženskému zaujetí. Navíc prokazuje, že kutnohorští měšťané zakládali své fundace i v některých okolních městech, že tedy i zde se ukazuje jejich silná majetková expanse.

Nebylo by jistě možné ani vhodné opakovat jeho přesné údaje o všech fundátorech, kterých bylo překvapivě mnoho mezi kutnohorskými měšťany, jen je pozoruhodné, že jako držitelé oltářnictví byli uvedeni i Štěpán z Pálče a Dr. Naz ještě v době, kdy již opustili Čechy a už se nevrátili. Upozornit je, že na straně 72 uvedený biskup Mikuláš nebyl biskupem nazaretským, nýbrž nezerským.

Nelze zapřít, že podrobné výklady o všech zjištěných fundacích, množství místopisných i osobních údajů a sebrané pramenné doklady v četných poznámkách nečiní četbu nikterak lehkou a vyžadují od čtenáře značnou míru soustředění a pozornosti. To však není jistě na závadu, protože náročnost díla a jeho preciznost by sotva dovolila přílišnou stylistickou volnost.

Může být poznamenáno, že snad přesně stanovený námět práce je překročen širokými úvodními výklady, které přesahují vymezené thema. Je však třeba rozumět autorovu záměru podat co nejvíce zpráv o Kutné Hoře, na jejichž pozadí byly fundace udílány, a vytvořit tak obraz života ve městě, který vede k porozumění všem důvodům fundací, ale také k pohnutkám, které vedly fundátory k jejich aktivitě. Zde lze říci staré *superflua non nocent*.

Autor prokázal svou erudici především tím, jak dovedl využít vypovídací schopnosti pramenů, v nichž našel i podrobné údaje o církevních stavbách, o

dárcích nebo zůstavitelích majetkových hodnot nebo i o duchovních, kteří zastávali povinnosti oltářníků a o jejich prospěchu, který plynul z fundací. Jeho práce svědčí i o péči o co nejuplněnější zjištění veškerých pramenů i dosavadního zpracování dějin města a jeho církevních poměrů. I když seznam literatury a vydaných pramenů obsahuje některé spisy, které se neobjeví přímo v citátech v poznámkách, je přece dokladem autorovy důkladnosti a snahy o prohloubení znalostí o dějinách a společenské struktuře města. Lze dokonce poznamenat, že jeho seznam je ve skutečnosti asi úplnou bibliografií k dějinám předhusitské Kutné Hory.

Přistupuje-li k tomu ještě seznam nevydaných pramenů, kterých autor použil v různých archivech, zvláště nevydaných svazků Libri erectionum a jiných listin nebo úředních knih v archivech českých měst a dokonce též v Klosterneuburku, je to dokladem jak jeho péče o heuristickou úplnost, tak i jeho zaujetí o v nejvyšší možné míře podrobné soustředění veškerého užitého pramenného základu.

Na řadě míst se autor nespokojil jen s literárním zpracováním své látky a připojil četné grafy a náčrty mapek, z nichž vyplývají názorně místopisné, majetkové i osobní vztahy, jež vznikaly při vytvoření fundací. I toto, byť na počítači vytvořené názorné zobrazení různých relací, je dokladem autorovy péče o přesvědčivost jeho práce.

Je také možno předpokládat, že i jiné práce, jež se budou zabývat jměním církve v různých místech a zakládáním církevních nadání, najdou v podaném díle podnětný příklad a budou moci užít jeho údajů ke srovnávacím studiím.

Celkové posouzení práce Vojtěcha Vaňka vede ke zjištění, že autor podal ve své disertaci dílo, jež splňuje vysoké nároky kladené na historické bádání, že prokázal způsobilost vyčerpávajícím způsobem najít potřebné prameny a také je přesně interpretovat. Dosáhl pozoruhodného zralého výsledku.

S plnou zodpovědností může posuzovatel doporučit, aby dílo Vojtěcha Vaňka „Oltářní fundace kutnohorských měšťanů v předhusitské době“ bylo přijato jako základ pro řízení o udělení hodnosti doktora filozofie.

Jiří Kejř